

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.045>

УДК 332.1:338.2

JEL: O29, O38, R58

О.Ю. СНИГОВА, д-р екон. наук, доц., с. н. с.,
старший науковий співробітник відділу економічного зростання
та структурних змін в економіці
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: osnigova@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7456-4894>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Обґрунтовано застосування й виокремлено обов'язкові елементи оновленого концепту державної політики структурної трансформації економіки старопромислових регіонів України. Розроблено пропозиції щодо підвищення якості державного управління і забезпечення ефективних структурних змін у старопромислових регіонах України на підставі оновленого концепту державної політики в період повоєнного відновлення.

Ключові слова: старопромислові регіони; структурна трансформація; якість структурних змін; повоєнне відновлення економіки.

Підтримка розвитку і структурної перебудови регіонів, яким притаманне відставання внаслідок втрати ваги індустріальних чинників економічного зростання, є однією з головних цілей регіональної політики європейського і глобального вимірів у контексті переходу світової економіки від індустріальної до постіндустріальної моделі. Зміни в таких регіонах відбувалися на основі комплексного застосування інструментів регіональної, структурної та промислової політики. Це уможливило цілеспрямовану структурну трансформацію економіки старопромислових регіонів (СПР) з урахуванням вимог постіндустріального суспільства.

Актуальність потреби в структурному вдосконаленні економіки старопромислових регіонів України обумовлена гостротою структурних дисбаланс

Ц и т у в а н н я: Снігова О.Ю. Державна політика структурної трансформації економіки старопромислових регіонів України в період повоєнного відновлення. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 45—57. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.045>

сів у цих регіонах, що робить неможливим збалансований розвиток національної економіки. Структурні зміни в старопромислових регіонах відбувалися з початку набуття Україною незалежності паралельно з трансформацією вітчизняної економіки відповідно до ринкових вимог, проте без достатнього рівня концептуалізації процесу, стратегічного бачення кінцевого результату і визначення майбутніх параметрів соціально-економічної моделі регіональних економічних систем. Як наслідок, процеси структурних трансформацій СПР України мали переважно стихійний характер і не завжди приводили до необхідних результатів. У практиці регіонального управління найбільше поширення дістав секторальний підхід впливу на структуру економіки цих регіонів, який, проте, обумовив лише тимчасове врегулювання системних проблем старопромислових регіонів, а в подальшому навіть спричинив посилення структурних дисбалансів економічного розвитку.

Проблеми старопромислових регіонів у наукових працях висвітлено достатньо широко. Значний обсяг теоретичних напрацювань мають такі європейські дослідники, як Р. Бошма, Ф. Неффке, Ф. ван Орт, Р. Гассинк, А. Камберс, Г. Керексета, Ф. Тьодтлінг, М. Трипл [1—6] та інші. Їхні дослідження здебільшого спрямовані на пояснення причин економічного спаду і перетворення в минулому розвинутих промислових регіонів на старопромислові. Значний обсяг теоретичних напрацювань з тематики старопромислових регіонів мають і вітчизняні вчені. У їх працях розглядаються переважно прикладні аспекти цієї проблеми за окремими напрямками. Ідеться про напрацювання О. Алімова, О. Амоші, І. Заблудської, В. Ляшенка, Ю. Макогона, О. Новікової [7—10] та інших. Але жодна наукова праця не ґрунтується на розумінні природи проблем старопромислових регіонів, причин виникнення складнощів структурних трансформацій їх економік і врахуванні змін у підходах, формах, методах, інструментах досягнення цілей регіональної політики в сучасній світовій, зокрема європейській, політиці. Саме це ускладнювало побудову ефективної структурної політики щодо регіональних змін.

Фізичне знищення частини промислового потенціалу старопромислових регіонів України, а також його втрата внаслідок окупації частини територій під час збройної агресії Росії проти України (протягом 2014—2022 рр.) не зменшили актуальності проблеми формування державної політики структурної трансформації економіки цих територій, яку слід покласти в основу повоєнного відновлення їх економік. Навпаки, вибудовування такої політики — це вимога часу і виняткова нагода її втілення в межах загального Плану відновлення економіки України. Перш за все, ідеться про оновлення її концепту, коли вирішення проблем ефективних реструктуризації та модернізації промисловості СПР, економіка яких базується на тісній економічній міжрегіональній взаємодії один з одним, потребує використання підходів, що забезпечать ефективний перехід від сировинної моделі економічного розвитку цих регіонів до інноваційно-індустріальної, орієнтованої виключно на становлення промисловості 4.0 і вбудовування їх економік у світові, зокрема європейські, ланцюжки доданої вартості як виробників високотехнологічної продукції.

Отже, **мета статті** — надати пропозиції щодо підвищення якості державного управління і забезпечення ефективних структурних змін у старо-

промислових регіонах України на основі оновленого концепту державної політики як складника загальнонаціонального контексту повоєнного економічного відновлення країни.

ОНОВЛЕНИЙ КОНЦЕПТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ СПР УКРАЇНИ

Складність реформування старопромислових регіонів України обумовлює необхідність застосування спеціальної державної політики. Ефективність останньої значною мірою залежить від урахування особливостей не лише цих регіонів та їх виробничої спеціалізації, а й загальнонаціональних цілей структурної перебудови, набуття сучасних «постіндустріальних» переваг, виходу на нові зовнішні й внутрішні ринки, конкурентної убудованості в європейський економічний простір і формування на цій основі власного людського капіталу. Впровадження такої політики має також передбачати: глобальні економічні тенденції щодо зміни принципів розміщення продуктивних сил регіонів; посилений інституційний вплив з боку держави на специфічні властивості старопромислових регіонів (ендогенну депресивність, структурну і соціальну інертність); підвищення адаптаційних якостей економіки і ступеня інклюзивності регіональних ринків праці (рис.).

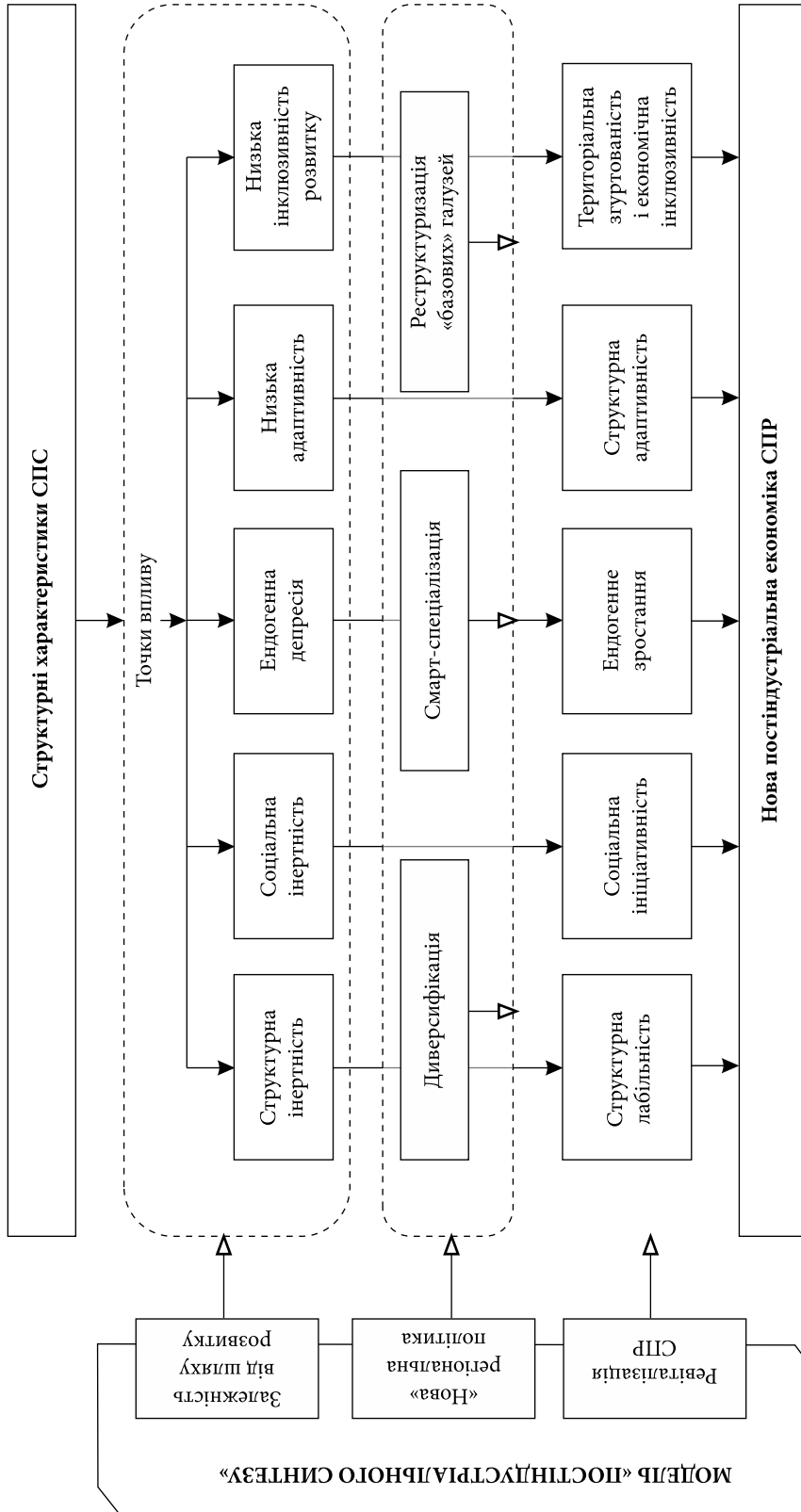
На практиці це потребує виокремлення низки обов'язкових елементів державної політики України щодо її старопромислових регіонів.

1. *Упровадження підходів, принципів та інструментів «нової» регіональної політики ЄС*¹, зумовлене об'єктивними чинниками, сформованими глобальними трендами економічного зростання і євроінтеграційними цілями нашої країни. При цьому варто зважати на те, що сучасна модель європейського регіонального розвитку враховує зміну регіональних детермінант економічного зростання, мобілізацію раніше незадіяного потенціалу і набуття нових компетентностей на основі смарт-спеціалізації, стратегування, диверсифікації виробництва і підвищення рівня його технологічної бази [11; 12].

Запровадження в практику державного управління регіональним розвитком підходів «нової» регіональної політики має передбачати:

- багаторівневе управління з активізацією ролі локальних і регіональних акторів на засадах більш чіткого розмежування повноважень на основі принципу субсидіарності;
- орієнтацію переважно на ендегенні активи як джерела регіонального розвитку;
- виявлення і використання всіх можливостей для активізації джерел ендегенного зростання, а не лише для нейтралізації наслідків ендегенної депресії і економічного занепаду;
- зростання ролі «м'яких» чинників формування конкурентних переваг і розвитку (компетенцій, інновацій, поліпшення ділового клімату і ділової активності, міжфірмових мережевих зв'язків тощо);

¹ European Regional Policy, an inspiration for Countries outside the EU? Applying the principles, sharing the lessons, exchanging experience. Luxembourg, EU, 2009. 16 p. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/international/external_en.pdf

Оновлений концепт державної політики структурної трансформації економіки старопромислових регіонів України
Джерело: розроблено і побудовано автором.

- забезпечення конкурентоспроможності регіонів за рахунок зростання якості використання місцевих ресурсів.

У цих умовах в Україні збільшується потреба в *активізації потенціалу саморозвитку регіонів*; загострюється потреба у впровадженні в практику державного і регіонального управління нового інструментарію, у якому ключовими є смарт-спеціалізація, стратегування на регіональному і місцевому рівнях, поширення диверсифікації як основного підходу до активізації потенціалу регіонального саморозвитку.

2. *Визначення базових характеристик моделі структурної трансформації*, оскільки традиційні спроби структурної перебудови старопромислових регіонів в Україні здійснювалися переважно на засадах периферійної реіндустріалізації. З огляду на це і на сучасну європейську практику, Україні доцільно звернутися до досвіду Німеччини, яка успішно впровадила модель структурних трансформацій старопромислових регіонів на новій технологічній основі з одночасним формуванням середовища, що сприяє розробленню інноваційних технологій та їх упровадженню в промислову діяльність, систематизовану і концептуалізовану автором як *модель «постіндустріального синтезу»*.

У механізмі реструктуризації економіки цих регіонів Німеччини пріоритетом стало саме зміцнення промислової діяльності на модернізованій технічній базі й формування середовища, що сприяло створенню і використанню нових технологій у виробничому процесі на засадах масштабного впровадження постіндустріальних характеристик розвитку суспільства. З середини 1980-х років у Німеччині підтримувалась інноваційна активність у старопромислових регіонах, особливу увагу було приділено переорієнтації промислової діяльності на нові, перспективні індустрії.

При вирішенні структурних питань основою механізму виходу з кризи стала потреба у вирішенні конкретної проблеми регіону. Саме на такий підхід покладалося завдання забезпечення переорієнтації промисловості цих регіонів на інноваційний розвиток. Особливий акцент було зроблено на напрями вдосконалення екологічних технологій і мікроелектроніку.

Основою розвитку індустрії екологічних технологій стало посилення вимог до підприємств базових галузей промисловості щодо охорони навколишнього середовища. Саме тоді промислові підприємства були змушені інвестувати в науково-дослідні розробки «чистих» промислових технологій. Зрослий попит на екологічні технології обумовив пропозицію: у старопромислових регіонах Німеччини з'явилися високотехнологічні галузі, спрямовані на розроблення нових екологічних матеріалів і виробництво очисних споруд та пристроїв.

Результатом перетворень у старопромислових регіонах Німеччини стала нова, постіндустріальна основа їх розвитку, що дозволила говорити про неоіндустріалізацію, яка має такі головні характеристики: перетворення вирішення конкретної проблеми (у Німеччині — екологічної) на конкурентну перевагу регіону; високий рівень попиту на розроблення нових технологій; висока частка досліджень і наукових розробок у структурі економіки регіону; зростання частки кваліфікованих фахівців, зайнятих у промисловій сфері цих регіонів. Цей підхід також включав активний вплив на людський капітал як ключовий, але найбільш інертний складник розвитку через заохочення його до професійного зростання, опанування нових знань і ринкових компетенцій.

3. *Визначення доступних механізмів та інструментів розвитку старопромислових регіонів*, оскільки обмежені ресурсні можливості СПР нерідко потребують підтримки не лише на національному, а й на міжнародному рівні. При цьому доводиться враховувати, що в умовах України така потреба може мати особливе наповнення через окупацію частини її території і дедалі зростаючі втрати промислового потенціалу внаслідок повномасштабного вторгнення РФ.

Ключовими елементами оновленої Концепції управління структурними трансформаціями економіки старопромислових регіонів України є визначення й урахування їх специфічних властивостей (структурної та соціальної інертності, ендогенної депресивності, низької адаптаційної спроможності економіки, низької інклюзивності розвитку) і акцентування на них як на першорядних причинах гальмування структурних змін і поглиблення структурних диспропорцій економік СПР. Без впливу на ці особливості управління структурною перебудовою буде неефективним або взагалі стане неможливим. Ігнорування визначальних особливостей старопромислових регіонів лише закріпить їх неефективну економічну структуру через периферійну реінтеграцію в глобальну економічну систему як частини світової економічної периферії з низьким рівнем інновацій і застарілими виробничою, економічною та інституційною структурами.

Базовими підходами до вдосконалення економічної структури старопромислових регіонів і подолання структурних суперечностей їх розвитку в сучасних умовах упровадження «нової» регіональної політики є: *диверсифікація економіки* як інструмент активізації внутрішнього потенціалу регіональної економіки щодо розвитку й підвищення залученості складових регіонального потенціалу в економічну діяльність на інноваційних засадах; *смайт-спеціалізація* як інструментарій виокремлення ендогенного потенціалу зростання регіональної економіки; *реструктуризація базових галузей* як об'єктивно обумовлений підхід до структурної трансформації економіки старопромислових регіонів при поступовому переході до постіндустріальної економіки. Значущість застосування цих підходів до структурних трансформацій старопромислових регіонів підкреслюється потенціалом їх впливу на подолання кризи старопромисловості, обумовленої залежністю цих регіонів від траєкторії попереднього шляху розвитку.

«ВУЗЬКІ МІСЦЯ» ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ГАЛУЗЕВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПР

Реалізація пропонуваного концептуального підходу до структурної трансформації економіки старопромислових регіонів потребує, перш за все, змін у державній регіональній і галузевій політиках, покращення їх координації одна з одною. Перелічені елементи частково враховано в Державній стратегії регіонального розвитку (ДСРР або Стратегія) на 2021—2027 роки², у якій, зокрема, передбачено:

² Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

- посилення ролі державних інституцій у регулюванні міжрегіональних зв'язків, зміцненні соціальної згуртованості;
- координацію державної політики в різних сферах регіонального розвитку;
- коригування підходів до формування і реалізації державної регіональної політики на принципах «нової» регіональної політики і впровадження комплексного територіального підходу, «який передбачає, що об'єктом у рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних й економічних особливостей»³.

Позитивним зрушенням у побудові державної регіональної політики з точки зору вирішення структурних проблем розвитку регіонів, зокрема старопромислових, є задекларована необхідність подолання переважання в державній політиці галузевого підходу до структурних трансформацій шляхом «забезпечення узгодження регіональних стратегій розвитку з секторальними стратегічними документами», що одночасно сприятиме реалізації стратегічного бачення розвитку регіону як цілісної соціально-економічної системи.

Вагомим досягненням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 рр. є визначення функціональних типів територій, яке передбачає застосування диференційованого підходу до вирішення проблем регіонального розвитку. Проте, на нашу думку, некоректним є їх визначення за різними критеріальними ознаками, що штучно виключає деякі групи регіонів з меж регіональної політики, однак включає їх певні підгрупи. Насамперед, це стосується виключення зі сфери дії державної регіональної політики промислових регіонів (і, зокрема, старопромислових), незважаючи на наявність потреби в особливій увазі до них як до таких, що не володіють внутрішнім потенціалом для самостійного вирішення власних структурних проблем і ефективної адаптації до глобальних структурних змін, при одночасному включенні до переліку об'єктів державної регіональної політики лише монофункціональних міст, «розвиток яких пов'язаний з вугледобуванням, видобуванням рудної і нерудної сировини, хімічної і нафтопереробної промисловості»⁴.

Безумовно, монофункціональні міста потребують розробки і впровадження особливої політики, застосування специфічних інструментів, але неправомірно викреслювати з них ті, що не пов'язані з вуглевидобуванням, видобуванням рудної чи нерудної сировини, але в яких спеціалізація праці економічно активного населення визначається підприємствами здебільшого однієї-двох профільних галузей економіки, що формують дохідну частину бюджету міста, забезпечують функціонування соціальної інфраструктури та інших об'єктів життєзабезпечення населення.

Успадкованою від попередніх ДСРР є зосередженість чинного документа на диверсифікації економіки лише сільських територій шляхом «підтримки диверсифікації сільськогосподарського виробництва, запровадження нових культур» (завдання за напрямом «Протидія кризам на територіях з особливими проблемами розвитку (сільські території у несприятливих умовах, малі монофункціональні міста, прикордонні території у несприятливих умовах)»)⁵.

³ Там само.

⁴ Там само.

⁵ Там само.

Позитивною зміною чинної Стратегії є встановлена в якості завдання необхідність «створення умов для послідовної зміни структури економіки, її диверсифікації з урахуванням можливостей розвитку діяльності з високою доданою вартістю...»⁶ при відновленні й структурній перебудові економік регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України. Разом з тим поза межами Стратегії залишається необхідність диверсифікації економіки інших промислових регіонів, у тому числі старопромислових, а не лише тих, які постраждали через російську збройну агресію (станом до повномасштабного вторгнення РФ на територію України). Крім того, незважаючи на встановлення Стратегією необхідності вирішення проблеми розвитку монофункціональних територій вугільної спеціалізації шляхом диверсифікації, останню не визначено як інструмент активізації та підвищення залученості складових регіонального потенціалу в економічну діяльність навіть для цих територій.

Важливим з точки зору впровадження запропонованої концепції державного управління структурною трансформацією економіки старопромислових регіонів є визначення в рамках зазначеної Стратегії низки завдань державної регіональної політики за напрямом «Соціально-економічна трансформація територій, де перебувають у стадії закриття вугледобувні та вуглепереробні підприємства», з урахуванням яких здійснюється загальна координація розробки та імплементації Програми трансформації вугільних регіонів. Отже, проблемними моментами державної регіональної політики з точки зору здійснення ефективної структурної перебудови економіки старопромислових регіонів залишаються такі:

- невиокремленість промислових (зокрема старопромислових) регіонів серед інших типів об'єктів державної регіональної політики; зосередженість ДСРР лише на регіонах, які потребують окремої державної уваги;
- відсутність комплексного бачення структурних змін у регіонах (зокрема, старопромислових) і цілісного уявлення про кінцевий результат цих змін, що не сприяє зростанню керованості процесів структурної перебудови й зумовлює стихійність структурних зрушень;
- недосконалість вітчизняного інституційного забезпечення регіонального розвитку: прогалини в регулюванні й вирішенні проблем розвитку монофункціональних міст з особливим акцентом на малих монофункціональних містах (втрата чинності відповідної Постанови Кабінету Міністрів України⁷); часткове застосування в рамках державної регіональної політики України старих інструментів просторового розвитку (задеклароване ДСРР використання «Стимулювання центрів економічного розвитку» і «Запровадження механізмів підтримки економічних і промислових зон на території України з метою стимулювання регіонального економічного розвитку»); нерозвинутість застосування інструментів «нової» регіональної політики в сучасній державній політиці (використання інструменту смарт-спеціалізації лише для забезпечення сталого розвитку промисловості в межах реалізації стратегічної цілі II «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів»);

⁶ Там само.

⁷ Про Основні напрями забезпечення комплексного розвитку малих монофункціональних міст. Постанова Кабінету Міністрів України № 521 від 17.03.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2000-%D0%BF#Text>

- неприйнятність Концепції національної програми трансформації вугільних регіонів України до 2027 року.

Окремо варто зазначити, що на якість трансформації вугільних територій України впливають ризики нереалізованості положень галузевої політики, задекларованих Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»⁸. Наявність цих ризиків підтверджено нерозробленістю Національного плану дій з відновленої енергетики на період до 2027 р.; неповним виконанням Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування та розвитку вугільної промисловості на період до 2020 року (зокрема, нерозробленістю Програми роботи вугільних підприємств), відсутністю затвердженого Плану заходів з реалізації етапу «Оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 року)» Енергетичної стратегії та можливою зміною Концепції реформування вугільної галузі до 2027 року (станом на липень 2022 р. проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України відкликано).

З урахуванням результатів проведеного аналізу регулювання політики щодо стропромислових регіонів України пропонуємо такі напрями вдосконалення державної політики структурної трансформації їх економіки для міністерств, відповідальних за її реалізацію.

Міністерству розвитку громад та територій України:

1) удосконалити класифікацію типів функціональних територій, пропонувану ДСРР, на яких фокусуватиметься державна регіональна політика протягом періоду останньої, шляхом включення до їх переліку промислових регіонів і виокремлення серед них старопромислових як таких, що потребують посиленого інституційного впливу для забезпечення їх ефективного розвитку в перспективі. Внести до тексту ДСРР визначення старопромислового регіону як території, на якій історично сконцентровано галузі промисловості першого і другого індустріальних циклів, не здатні ефективно адаптуватися до нових принципів розміщення продуктивних сил, що мають відносно низький рівень технологічного розвитку, втрачають конкурентні позиції на світових товарних ринках, проте залишаються базовими для цієї території;

2) доповнити завдання чинної ДСРР виходячи з необхідності посилення інституційного впливу на економіку старопромислових регіонів такими:

- визначити ендегенні джерела економічного зростання регіонів;
- підвищити рівень конкурентоспроможності регіонів у глобальному економічному просторі (за такими групами чинників, що визначають міжнародний конкурентний статус регіонів: інфраструктура і доступність; людський капітал; виробниче середовище);
- забезпечити диверсифікацію економічної діяльності регіонів на засадах збільшення частки середньо-високотехнологічних і високотехнологічних галузей промисловості;
- сформуванню у регіонів здатність акумулювати й ефективно використовувати комплекс природних, людських, фінансових та інших місцевих ресурсів;

⁸ Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Розпорядження Кабінету Міністрів України № 605-р від 18.08.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text>

- створити в економічній структурі регіонів умови для альтернативних видів економічної діяльності (ділових, туристично-рекреаційних, соціальних послуг; освоєння альтернативних видів енергії);
 - подолати вузькоспеціалізовану інноваційну спрямованість, зокрема, переважання технологічних інновацій у староіндустріальних галузях;
 - диверсифікувати експортний потенціал;
- 3) розробити Концепцію розвитку монофункціональних міст України;
 - 4) сприяти широкому експертному і громадському обговоренню Концепції національної програми і Національної програми трансформації вугільних регіонів України до 2027 року, їх затвердженню з урахуванням результатів обговорення;
 - 5) забезпечити на основі регіональної смарт-спеціалізації узгодження регіональної, структурної, промислової та інноваційної політики України;
 - 6) розробити Державну програму розвитку інноваційних кластерів, забезпечити її узгодженість з регіональними стратегіями смарт-спеціалізації.

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України:

- 1) забезпечити співвідношення розширених завдань ДСРР із завданнями Стратегій регіонального розвитку СПР (Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської областей);
- 2) сприяти імплементації положень Національної програми трансформації вугільних регіонів у Стратегії розвитку Донецької та Луганської областей.

Міністерству енергетики України:

- 1) забезпечити приєднання України до платформи «Вугільні регіони на стадії трансформації» для сприяння розробці проектів і довгострокових стратегій розвитку вугільних регіонів;
- 2) розробити Програму реструктуризації вугільної галузі, яка б містила чітке планування і встановлювала конкретні дати закриття неприбуткових вугільних шахт; мала б розділ з соціального розвитку галузі в контексті її реструктуризації;
- 3) забезпечити її узгодженість з Концепцією національної програми трансформації вугільних регіонів, Енергетичною стратегією України на період до 2035 року, Концепцією реформування вугільної галузі, проектом Інтегрованого плану з боротьби із зміною клімату й розвитку енергетики до 2030 року;
- 4) забезпечити інституалізацію процесу просування інновацій у енергетичній галузі з урахуванням досвіду країн ЄС.

Державному агентству з енергоефективності та енергозбереження України:

- 1) розробити Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2027 року.

Державній службі статистики України:

- 1) запровадити постійний моніторинг соціальних і економічних наслідків реструктуризації вугільної промисловості й трансформації вугільних регіонів України.

Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості України:

- 1) розробити Програму адаптивної реструктуризації базових галузей промисловості України (вугільної, металургійної, хімічної, машинобудуван-

ня) з урахуванням необхідності забезпечення їх функціонування виключно на новій технологічній основі, а вугільної промисловості — з використанням технологій газифікації видобутку вугілля;

2) забезпечити використання метану з вугільних родовищ як альтернативне джерело палива;

3) розвивати інноваційне машинобудування, хімічну і нафтохімічну промисловість.

Міністерству соціальної політики України:

1) розробити програми зайнятості й перекваліфікації вивільнених працівників монофункціональних вугільних регіонів з урахуванням особливостей конкретних громад із залученням експертів, громадськості та місцевих фахівців для оцінки потреб і особливостей.

Міністерству освіти і науки України:

1) створити інноваційні центри на регіональному і місцевому рівнях;

2) забезпечити зміну освітніх програм і перепрофілювання існуючих професійно-технічних навчальних закладів з огляду на потреби інноваційної економіки.

Міністерству економіки України:

1) розробити і затвердити Стратегію й План повоєнного відновлення і розвитку України;

2) сформувати напрями використання коштів Фондів повоєнного відновлення з урахуванням особливостей структурної трансформації старопромислових регіонів у політиці післявоєнної відбудови економіки України.

ВИСНОВКИ

Підвищення ефективності державної регіональної політики в плані врахування особливостей старопромислових регіонів України і необхідності модернізації їх економіки на засадах запропонованого концептуального підходу вимагає усунення перелічених проблемних моментів. Для цього в першу чергу слід удосконалити вітчизняне інституційне забезпечення регіонального розвитку. Відповідна державна політика повинна містити обов'язкові елементи оновленого концептуального підходу, не мати прогалин у регулюванні й вирішенні проблем розвитку монофункціональних міст, ефективніше використовувати інструменти «нової» регіональної політики. Обов'язково необхідно подолати недосконалість і нестабільність галузевого законодавства (зокрема, у сфері реструктуризації вугільної галузі); поверховість у дотриманні положень галузевого законодавства (зокрема, Енергетичної стратегії України на період до 2035 року). Ще один актуальний напрям — урахування особливостей структурної трансформації старопромислових регіонів у політиці післявоєнної відбудови економіки України. У короткі терміни мають бути розроблені й прийняті Стратегія повоєнного відновлення і розвитку України, План відновлення (який вже розробляється Міністерством економіки України), цільові програми допомоги Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Neffke F., Henning M., Boschma R. How Do Regions Diversify over Time? Industry Relatedness and the Development of New Growth Paths in Regions. *Economic Geography*. 2011. Vol. 87. P. 237—265. <https://doi.org/10.1111/j.1944-8287.2011.01121.x>
2. Kerexeta G.E., Ibarzabal H.F. Reflection on revitalisation strategies in old industrial regions. The case of Bilbao. Special session on Annual Conference «Economic Development in European Cities» (7–10 November 2003, Maastricht, Netherlands). Maastricht, European Association for Evolutionary Political Economy, 2003. 25 p.
3. Hu X., Hassink R. New Perspectives on Restructuring of Old Industrial Areas in China: A Critical Review and Research Agenda. *Chinese Geographical Science*. 2017. Vol. 27. Iss. 1. P. 110—122. <https://doi.org/10.1007/s11769-015-0784-8>
4. Cortinovis N., Xiao J., Boschma R., Oort F. van. Quality of government and social capital as drivers of regional diversification in Europe. *Journal of Economic Geography*. 2017. Vol. 17. Iss. 6. P. 1179—1208. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2571.8644>
5. Cumbers A., Birch K., MacKinnon D. Revisiting the Old Industrial Region: Adaptation and Adjustment in an Integrating Europe. Centre for Public Policy for Regions. Working Paper № 1. April 2006. 43 p. URL: <http://eprints.gla.ac.uk/116024/1/116024.pdf>
6. Tödtling F., Trippel M. Regional innovation policies for new path development – beyond neo-liberal and traditional systemic views. *European Planning Studies*. 2018. Vol. 26. Iss. 9. P. 1779—1795. <https://doi.org/10.1080/09654313.2018.1457140>
7. Алимов О.М., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми. Моногр. Запоріжжя, КПУ, 2014. 798 с.
8. Ляшенко В.І., Червова Л.Г., Кузьменко Л.М. и др. Структурные трансформации старопромышленных регионов Украины. Моногр. НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. Донецк, 2013. 412 с.
9. Старопромилові регіони Західної та Східної Європи в умовах інтеграції. Зб. наук. праць. Ред. Ю.В. Макогон та ін. Донецьк, ДонНУ, 2003. 550 с.
10. Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. та ін. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти. Моногр. Донецьк, Ін-т економіки пром-сти НАН України, 2012. 534 с.
11. Mittelman J.H. Rethinking the «New Regionalism» in the Context of Globalization. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 1996. Vol. 2. Iss. 2. P. 189—213. URL: <https://brill.com/view/journals/gg/2/2/article-p189.xml>
12. Buzdugan S.R. New regionalism. In: *Encyclopedia of governance*, 2007. P. 617—618.

Надійшла 22.07.2022

Прорецензована 20.08.2022

Доопрацьована 05.09.2022

Підписана до друку 08.09.2022

REFERENCES

1. Neffke F., Henning M., Boschma R. How Do Regions Diversify over Time? Industry Relatedness and the Development of New Growth Paths in Regions. *Economic Geography*, 2011, Vol. 87, pp. 237-265. <https://doi.org/10.1111/j.1944-8287.2011.01121.x>
2. Kerexeta G.E., Ibarzabal H.F. Reflection on revitalisation strategies in old industrial regions. The case of Bilbao. Special session on Annual Conference «Economic Development in European Cities» (7–10 November 2003, Maastricht, Netherlands). Maastricht, European Association for Evolutionary Political Economy, 2003.
3. Hu X., Hassink R. New Perspectives on Restructuring of Old Industrial Areas in China: A Critical Review and Research Agenda. *Chinese Geographical Science*, 2017, Vol. 27, Iss. 1, pp. 110-122. <https://doi.org/10.1007/s11769-015-0784-8>
4. Cortinovis N., Xiao J., Boschma R., Oort F. van. Quality of government and social capital as drivers of regional diversification in Europe. *Journal of Economic Geography*, 2017, Vol. 17, Iss. 6, pp. 1179-1208. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2571.8644>
5. Cumbers A., Birch K., MacKinnon D. Revisiting the Old Industrial Region: Adaptation and

- Adjustment in an Integrating Europe. Centre for Public Policy for Regions. Working Paper № 1, April 2006, available at: <http://eprints.gla.ac.uk/116024/1/116024.pdf>
6. Tödting F., Trippel M. Regional innovation policies for new path development – beyond neo-liberal and traditional systemic views. *European Planning Studies*, 2018, Vol. 26, Iss. 9, pp. 1779-1795. <https://doi.org/10.1080/09654313.2018.1457140>
 7. Alymov O.M., Amosha O.I., Antonyuk V.P. et al. The first stage of modernization of Ukrainian economy: experience and problems. Zaporizhzhya, 2014 [in Ukrainian].
 8. Lyashenko V.I., Chervova L.G., Kuzmenko L.M. et al. Structural transformations of the old industrial regions of Ukraine. Donetsk, 2013 [in Russian].
 9. Old industrial regions of Western and Eastern Europe in conditions of integration. Yu.V. Makohon (Ed.). Donetsk, 2003 [in Ukrainian].
 10. Novikova O.F., Amosha O.I., Antonyuk V.P. et al. Sustainable development of industrial region: social aspects. Donetsk, 2012 [in Ukrainian].
 11. Mittelman J.H. Rethinking the «New Regionalism» in the Context of Globalization. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, 1996, Vol. 2, Iss. 2, pp. 189-213, available at: <https://brill.com/view/journals/gg/2/2/article-p189.xml>
 12. Buzdugan S.R. New regionalism. In: *Encyclopedia of governance*, 2007, pp. 617-618.

Received on July 22, 2022

Reviewed on August 20, 2022

Revised on September 5, 2022

Signed for printing on September 8, 2022

Olena Snigova, Dr. Sci. (Econ.), Associate Professor, Senior Research Fellow,
Senior Research Fellow of the Department
of Economic Growth and Structural Changes in the Economy
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

STATE POLICY ON THE STRUCTURAL TRANSFORMATION OF ECONOMY IN OLD INDUSTRIAL REGIONS OF UKRAINE IN THE PERIOD OF POST-WAR RECOVERY

The problem of the development of regions, that suffer from economic recession due to the fading significance of industrial factors for economic growth, is in the focus of modern regional policy at the global, in particular European, level. Structural transformations in such regions are adjusted to the requirements of post-industrial society due to complex application of regional, structural and industrial policy tools. For Ukraine, solving the development problems of such regions requires updating the state policy concept, based on factoring in global economic trends in changing the principles of productive forces' allocation; strengthening the institutional influence on specific features of regions (endogenous depressiveness, structural and social inertia); increasing the inclusiveness of regional labor markets, ensuring the integration of regional economies into global value added chains on the basis of neo-industrialization. The introduction of the updated concept of structural transformations in old industrial regions is important in connection with the implementation of the overall post-war recovery plan for Ukrainian economy. Offered recommendations on ensuring effective structural changes in old industrial regions of Ukraine based on updated state policy concept relate to the elimination of shortcomings in state regional and industry policies and improving their mutual coordination.

The main ways to modernize the economy of the regions on the basis of proposed conceptual approach are the improvement of domestic institutional support for regional development; overcoming the imperfection and instability of sectoral legislation (in particular, relating to the restructuring of coal industry); factoring in the peculiarities of the structural transformation of old industrial regions in the policy on post-war economic recovery of Ukraine.

Keywords: *old industrial regions; structural transformation; quality of structural changes; post-war economic recovery.*